Diledi?in Yerde Olabilmek

Hayriye Mengüç - John Berger, Bulu?tu?umuz Yer Buras?' kitab?nda; ölüm istedi?in yerde olabilmektir, diyor. Oysa sadece öldü?ünde de?il insan, ya?arken de diledi?i yerde olmak istiyor. Berger, ruhumuza k?lavuzluk edip yol gösteriyor.

John Berger, Bulu?tu?umuz Yer Buras?' kitab?nda; ölüm istedi?in yerde olabilmektir, diyor. Oysa sadece öldü?ünde de?il insan, ya?arken de diledi?i yerde olmak istiyor. Berger, ruhumuza k?lavuzluk edip yol gösteriyor.

Seksen ya??ndayken kentler ile ruhlar?, an?larla harmanlay?p bugünde bulu?turmak, ya?am?n dam?t?lm?? hali olmal?... Geçmi?ten süzülüp gelen, tecrübeyle yo?rulmu? ve gelece?e b?rak?lan... ?ngiliz yazar ve sanat ele?tirmeni John Berger'in 2006'da, seksen ya??ndayken yazd??? ve Metis Yay?nlar?'n?n geçen Kas?m'da üçüncü bask?s?n? yapt??? 'Bulu?tu?umuz Yer Buras?' isimli kitap nedeniyle yaz?yorum bu sat?rlar?. Cevat Çapan, Gönül Çapan ve Müge Gürsoy Sökmen'in Türkçe'ye çevirdi?i kitap, sekiz -daha do?rusu sekiz buçuk- öyküyü bir araya getiriyor.

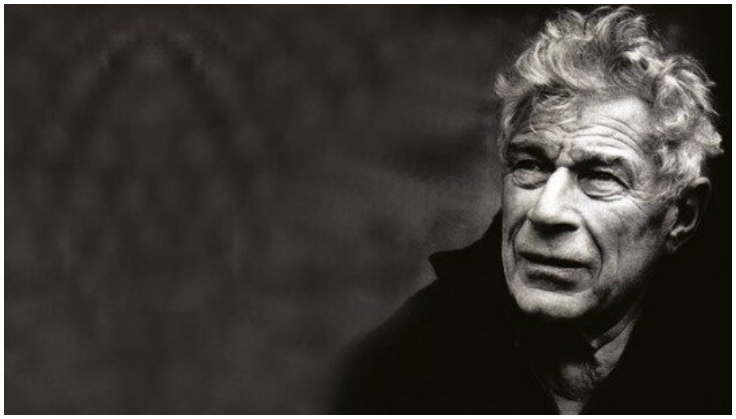

Bu kitab? yazd?ktan on y?l sonra, doksan ya??nda ya?am?n? yitiren ?ngiliz yazar, sanat ele?tirmeni ve ressam John Berger; art?k hayatta olmayan anne, baba, eski sevgili, ö?retmen, arkada? ve di?er yak?nlar?yla de?i?ik ?ehirlerde bulu?uyor. Lizbon'da annesiyle, Cenevre'de Jorge Luis Borges'le, Krakow'da hocas?yla, Madrid, Islington ve di?er yerlerde sevgilileri ve arkada?lar?yla kar??la??yor. Kentleri, ya?ayanlar? ve art?k ya?amayanlar?; geçmi?, bugün ve gelecekte kurguluyor. Bazen kentin sokaklar?nda dola??rken, bazen be? y?ld?zl? bir otelin lobisinde beklerken, bazen yolda giderken, bazen de bir ma?aran?n içinde; geçmi?in

bugüne ta?an izlerini, kahramanlar?yla bir araya getiriyor. Art?k hayatta olmayan karakterlerini, okurunu ürkütmeden, çakt?rmadan ya?am?n içine ak?t?yor.
Lizbon'da Berger'in kar??s?na ç?kan annesi, "Ölüler öldükleri zaman yeryüzünde nerede ya?amay? sürdürmek istediklerini seçebilirler, yeter ki yeryüzünde kalmaya karar versinler" diyor. Yani, ölüm diledi?in yerde olabilmek, belki de. Oysa sadece öldü?ünde de?il insan, ya?arken de diledi?i yerde olmak istiyor.

Bir kaç y?l önce Guardian gazetesinde yay?mlanan bir yaz?s?nda Berger, doksan y?la yakla?an ömründe neredeyse seksen y?ld?r yaz? yazd???n? belirtmi?ti. Önce mektuplar, ?iirler, konu?malar, sonra da ele?tirel denemeler, öyküler, senaryolar, romanlar, oyunlar yazarak geçen seksen y?l. Bu arada dünyan?n birçok ülkesine yolculuklar yapm??, birçok uluslararas? sanat ve kültür kurumlar?nda konferanslar vermi?, televizyon programlar? haz?rlam??, filmlerde oynam?? çok yönlü bir insand?.

?imdinin hikayesi
Geçen Ocak ay?nda do?an?n döngüsüne boyun e?ip 90'?nda ya?ama veda eden usta yazar; edebiyat, resim, heykel ve ça?da? insan sorunlar?yla ilgili denemelerini biraraya getirdi?i '?iirin Saati' adl? kitab?ndaki 'Ölümün Sekreteri'nde; "Öykünün zaman?, ?imdiki zaman?n hikayesidir" demi?ti. 1994 y?l?nda edinip okudu?um ve alt?n? çizdi?im sat?rlarda Berger, ?öyle devam etmi?:
"Öyküde sürekli olarak olmu? bir ?eyin sözü edilir, ama öyle bir biçimde edilir ki, her ?eyin olup bitmi? olmas?na kar??n, hiçbir ?ey yok olmam??t?r. Bu öykünün ya?ad???m?z anda da varolu?u bir çe?it hat?rlama olarak de?il, birlikte varolu? (geçmi?le ?imdiki zaman?n birlikteli?i) olarak dü?ünülmelidir."

Bu sat?rlar ile Berger, sanki 'Bulu?tu?umuz Yer Buras?'da kulland??? dili anlatm??, belki de 'gezi-an?-öykü nas?l yaz?l?r'?n ipuçlar?n? vermi?. Hayat?n? kaybetmeden önce Serhan Yedig'e verdi?i röportajda ise 'Bulu?tu?umuz Yer Buras?' kitab?ndan ?öyle söz etmi?ti:
"?u anda bir öykü kitab? haz?rl?yorum. Öyküler bir araya geldi?im insanlar üzerine. Mesela biri Lizbon'daki bir kar??la?ma. Ölü bir insan kar??la?t???m; annem. San?r?m hayat?nda hiç Lizbon'a gitmemi?ti. Yakla??k bir y?ld?r yaz?yorum. Tuhaf bir duygu: Yazarken yapt???n?z?n ne oldu?unu bilemiyorsunuz. Hep berbat oldu?unu dü?ünüyorsunuz yazd???n?z?n. Sonra her ?ey iyice kötüle?ince, bir ?eyler görünür hale geliyor. Çünkü insano?lu, hata üstüne hata yap?p hep geli?ir. ?imdilik vaziyet bu. Her zaman oldu?u gibi... "

Annesiyle Lizbon'da bulu?tu?unda da Berger, "Cesaret istiyor yazmak" diyor. "Cesaret gelir, sen buldu?unu yaz, (...)" diyen annesi, di?er sayfada ?unlar? anlat?yor:
"Bir ?eyler yazars?n, ne oldu?unu da hemen anlayamazs?n. Bu hep böyle olmu?tur. Bilmen gereken tek ?ey, yalan m? söylüyorsun yoksa do?rular? söylemeye mi çal???yorsun. Bu ikisi aras?ndaki ayr?m konusunda yan?lmay? göze alamazs?n bundan böyle."

'Zaman duygusunu kaybetmek'
Berger, kitaptaki ilk öyküsünde annesine "Neden benim kitaplar?mdan hiçbirini okumad?n?"diye soruyor ve ?u yan?t? al?yor: "Beni ba?ka hayatlara götüren kitaplardan ho?lan?r?m. Okudu?um kitaplar? bu yüzden okudum. Çok okudum hem de. Her biri gerçek hayatla ilgiliydi o kitaplar?n, ama kald???m yerden okumaya ba?lad???mda , benim ba??ma gelenleri anlatan kitaplar de?il. Ben okurken her türlü zaman duygusunu kaybederdim. Kad?nlar hep ba?ka hayatlar? merak ederler, erkekler bunu anlamayacak kadar iddial?d?rlar. Ba?ka hayatlar, daha önce senin ya?ad???n ya da ya?am?? alabilece?in ba?ka hayatlar. Senin kitaplar?nsa benim ya?amak de?il de ancak dü?lemek isteyece?im, tek ba??ma, kendi kendime, hiç kelime olmadan dü?leyece?im ba?ka bir hayat hakk?nda olmas?n? umuyordum. Onun için iyi ki okumam???m. Ama camekânl? kitapl?kta görebiliyordum onlar?. Bu bana yetiyordu."

Bence yetinmelim, 'Görme Biçimleri'nden ba?layarak Berger'in 'umut ta??yan' eserlerini ba?tan sona okuyal?m. Çünkü 'Bulu?tu?umuz Yer Buras?'da dedi?i gibi; "Koca bir büyüteçtir umut -bu yüzden fazla ileriyi görmeni önler. (...) Yaln?zca ba?ar?labilecek ?eyler için umut besleyelim! Birkaç ?ey onar?ls?n yeter. Birkaç ?ey az de?ildir. Onar?lan bir ?ey binlerce ba?ka ?eyi de?i?tirir."

Berger, belki de 'dile?in yerde olabilmek' için, umut ederek onarmay? ve ya?am? de?i?tirmeyi vaad ediyor. ?yi ki yazm??. 'Bulu?tu?umuz yer' ?stanbul, Berger!

Hayriye Mengüç